УДК 72.01

Н. М. Шебек,
кандидат архітектури, доцент кафедри дизайну архітектурного середовища Київського національного університету будівництва і архітектури

ТИПОЛОГІЯ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЯК ОСНОВА ЙОГО ГАРМОНІЗАЦІЇ

Анотація: наведена загальна схема побудови типології архітектурного середовища, як основи його гармонізації; охарактеризовані базові типи середовищних утворень.

Ключові слова: архітектурне середовище, тип, типологія, гармонізація.

Як показав аналіз різних підходів до систематизації даних про штучне довкілля [13], в архітектурно-містобудівній науці досі не склалася типологія архітектурного середовища, яка могла б відтворити об'єктивно існуючі зв'язки та залежності між принципово відмінними характеристиками середовищних об'єктів. Проте побудова такої типології цілком можлива за умови дотримання принципів типологізації архітектурного середовища та правил систематизації даних, детально описаних у попередньому випуску [11].

Загальна схема побудови типології архітектурного середовища може бути представлена у вигляді матриці, рядки якої складають типи штучного довкілля, згруповані за принципом відповідності певним домінуючим ознакам: морфологічним, феноменологічним, семантичним і праксеологічним. Домінуючі ознаки вишиковуються в ієрархічній залежності і, разом з тим, утворюють дві пари протилежних, взаємодоповнюючих категорій: морфологічні – семантичні та феноменологічні – праксеологічні. Це дозволяє поєднати полярні поняття в єдину цілісність, здатну відтворювати завершений цикл гармонічного розвитку архітектурного середовища, по завершенню якого система здатна перейти на наступний якісний рівень організації.

Кожну домінуючу ознаку характеризують дві, притаманні ним проміжні властивості – іманентна і контактна. Кожний тип архітектурного середовища описують провідна іманентна або контактна проміжна властивість тої домінуючої ознаки, в рядку якої він знаходиться, і підпорядкована контактна або іманентна проміжна властивість домінуючої ознаки, розташованої рядком вище або нижче. Таким чином утворюється стрункa система з 16 моделей-типів архітектурного середовища, пов'язаних між собою ієрархічними залежностями, а також відношеннями спорідненості, доповнення і заперечення. Сукупність таких моделей-типів утворює заявлену для розробки типологію, яка покликана стати одним з головних засобів виявлення причин формування різноманітного

штучного довкілля, з'ясування механізмів його еволюції і, зрештою, створення теорії гармонізації архітектурного середовища.

Загальна схема побудови типології архітектурного середовища

Домінуючі ознаки	Типи архітектурного середовища *проміжні властивості (провідна/підпорядкована)*			
Праксеологічні	**Евристичне** *концепції* *потенціал*	**Технологічне** *концепції* *будова*	**Регламентоване** *програми* *перетворення*	**Спеціалізоване** *програми* *конфігурація*
Семантичні	**Канонічне** *потенціал* *концепції*	**Тематичне** *перетворення* *враження*	**Колажне** *перетворення* *програми*	**Зрозуміле** *потенціал* *уявлення*
Феноменологічні	**Емотивне** *враження* *конфігурація*	**Акцентоване** *враження* *перетворення*	**Атрактивне** *уявлення* *будова*	**Адресне** *уявлення* *потенціал*
Морфологічні	**Приємне** *конфігурація* *враження*	**Безпечне** *будова* *концепції*	**Корисне** *будова* *уявлення*	**Зручне** *конфігурація* *програми*

Слід зазначити, що у назвах окремих типів штучного довкілля використані слова підкреслено позитивного забарвлення. Такий вибір назв віддзеркалює прагнення проектувальників досягти вищих щаблів досконалості штучного довкілля. Проте варто звернути увагу на те, що будь-який якісний параметр оточення шляхом незначних відхилень поступово може бути зміненим на протилежний. Іншими словами, кожний тип середовища, для виділення якого визначальне значення має вказаний параметр, може змінювати свою якість в діапазоні від найкращого до найгіршого в залежності від міри проявлення чи не проявлення зазначеного параметру.

Довкілля з домінуючими морфологічними ознаками об'єднує чотири типи середовищних об'єктів, які умовно можуть бути охарактеризовані як «приємне», «безпечне», «корисне» і «зручне».

«Приємне» архітектурне середовище приносить насолоду сенсорним системам людини, тобто сукупності органів, які сприймають, передають і аналізують інформацію з навколишнього і внутрішнього середовища організму. Серед сенсорних систем, що забезпечують взаємодію організму людини з оточенням провідну роль відіграють зорова, сомато-сенсорна, слухова та нюхова системи. Зорова – це оптико-біологічна бінокулярна система, що дозволяє людині сприймати електромагнітне випромінювання видимого спектру (світло), створюючи зображення, у вигляді відчуття положення предметів в просторі. Сомато-сенсорна система робить доступним відчуття

дотику, температури, болю, вібрації, а також положення тіла та кінцівок без участі зорового аналізатора. Слухова система забезпечує слухову орієнтацію людини в просторі, розпізнавання тих чи інших звуків, визначення напрямку й оцінку відстані до джерела звуку, інтенсивності звукового подразника. Нюхова система спеціалізується на сприйнятті молекул хімічних речовин, переважно летючих, які переносяться потоками повітря.

Архітектурне середовище, що може бути віднесеним до категорії «приємне», має провідну морфологічну ознаку – конфігурацію і підпорядковану їй феноменологічну – враження. Таке середовище виділяється зовнішніми ознаками, які здійснюють цілеспрямований вплив на психічний стан людини. Прикладом архітектурного середовища цього типу може слугувати павільйон Son-O-House, запроектований творчою групою NOX поблизу м. Роттердам, Нідерланди (2000-2003 рр.).

«Безпечне» архітектурне середовище покликане захищати людину від несприятливих впливів природного, соціального і техногенного оточення. На рівні роботи усіх сенсорних систем людина має відчувати надійність цього захисту. Параметри такого типу середовища можуть суттєво варіювати в залежності від характеру небезпеки, адже оточення може загрожувати життю, здоров'ю, честі і гідності людини або спільноти, до якої особа зараховує себе.

Головною морфологічною ознакою такого середовища є будова, тобто структура архітектурної форми, підпорядкованою праксеологічною ознакою – концепції життєдіяльності оточення. Іншими словами – будова даного типу архітектурного середовища має втілювати в життя концепцію безпеки його споживачів. Прикладом надійного і максимально безпечного архітектурного середовища виступає житловий будинок, створений KwK Promes Architects у передмісті м. Варшави, Польща.

«Корисне» архітектурне середовище має створювати найбільш сприятливі умови для підтримання процесів життєдіяльності в організмі людини. Таке середовище називають салюберогенним – таким, що наповнює життєдайною енергією організм людини і сприятливо діє на плоди її діяльності, і, навіть, лікувальним середовищем [3]. Корисність архітектурного середовища визначається місцем його розташування і будовою архітектурної форми. «Корисному» архітектурному середовищу може бути протиставлене «шкідливе» для людини довкілля. Прикладами такого середовища можуть бути гео-, біо- і технопатогенне штучне довкілля [7]; агресивне і гомогенне оточення людини [10]; багатоквартирні будинки, розроблені, за влучним виразом К. Дея, «для складування людей» [3].

Головною морфологічною ознакою – «корисного» архітектурного середовища є будова довкілля, підпорядкованою феноменологічною – уявлення

людини про важливі для її здоров'я риси останнього. «Корисне» архітектурне середовище завжди пов'язане з природою, як правило, має органічні форми і зберігає в собі небайдужість людського серця і тепло людських рук. Прикладом такого довкілля може бути архітектурне середовище Земляних будинків архітектора Петера Ветша.

«Зручне» архітектурне середовище характеризується досягненням антропометричної, фізіологічної, психофізіологічної, психологічної, соціально-психологічної та гігієнічної відповідності оточення потребам людини. Таке середовище має враховувати характер будови і функціонування тіла людини, можливості роботи органів чуття і закономірності вищої нервової діяльності, особливості поведінки особи в соціумі, а також ступінь пристосованості фізичного стану середовища до умов існування організму людини.

Провідна морфологічна ознака такого середовища – конфігурація, підпорядкована їй праксеологічна – програма. Будь-яке оточення, розраховане на безпосередню присутність людини, має враховувати можливості і потреби її організму, проте особливе значення ці вимоги набувають при організації робочого місця. Проблемами проектування «зручного» архітектурного середовища опікується ергономіка, яка на початкових етапах свого розвитку зосереджувала увагу на трудовій діяльності людини. Саме у цій сфері отримані найбільш цікаві результати. Такий тип архітектурного середовища створений на заводі Фольксваген у німецькому місті Вольфсбургзі.

Спільною рисою описаних морфологічних типів архітектурного середовища є орієнтація на відчуття, які переживає людина під час безпосередньої взаємодії з середовищними утвореннями.

«Емотивне» архітектурне середовище корегує настрій людини, настроює її на певний емоційний лад, викликаючи відповідні хвилювання. Метою його створення є виклик прогнозованих емоційних реакцій людини на її оточення. Таке середовище, неначе камертон, настроює психіку людину на переживання належних почуттів. Головною феноменологічною ознакою такого середовища є враження, які переживає людина при взаємодії з довкіллям, підпорядкованою семантичною – конфігурація, тобто зовнішній вигляд оточення.

М. А. Лож'є в трактаті «Огляд архітектури» (1765 р.) розробив цілу систему відтінків вражень від споглядання архітектурних творів. До основних з них дослідник відніс обурення, шок, огиду, байдужість, утіха, задоволення, ентузіазм [9]. Відомий психолог К. Ізард виділив десять фундаментальних емоцій (інтерес-хвилювання, радість, подив, горе-страждання, гнів, огида, презирство, страх, сором, провина), які характеризуються специфічними внутрішніми змінами в організмі людини, супроводжуються характерними мімічними або нервово-м'язовими виразними комплексами та відмінними

суб'єктивними переживаннями [4]. «Емотивне» архітектурне середовище може провокувати кожну з названих емоційних реакцій, а також безліч інших перехідних і комбінованих. Приміром, архітектурне середовище будинку Центрального архіву м. Нюрнберга в Німеччині, на який архітектор Г. Доменіг в 1998 – 2001 рр. перетворив колишній палац з'їздів нацистської партії архітектора А. Шпеєра, наочно виражає почуття гніву, спрямованого на ідеологію минулого.

«Акцентоване» архітектурне середовище спрямовує увагу людини на конкретні явища, що відбуваються навколо неї. Таке середовище підкреслює важливі події, дозволяє зосередитися на окремих митях життя, допомагає помітити рух часу. До окреслених явищ належать кульмінаційні моменти природних змін і ключові епізоди громадського життя. Першорядною феноменологічною ознакою такого середовища є враження, які переживає людина при взаємодії з довкіллям, підпорядкованою семантичною ознакою є перетворення, тобто видозміни оточення у часі.

Здавна людина намагалася зафіксувати в архітектурному середовищі місця для спостереження важливих астрономічних подій. З цією метою будувалися давні обсерваторії типу Стоунхенджу у Великобританії та Аркаїму в Росії. Головні вулиці міст, як в Александрії Єгипетській, архітектурні ансамблі, як комплекс фіванських храмів у Єгипті, та окремі споруди, як римський Пантеон в Італії розташовувалися з урахуванням орієнтації на азимути сонця і місяця в дні літнього і зимового сонцестоянь та весняного і осіннього рівнодень. Архітектурне середовище споруд Ч. Р. Макінтоша, А. Аалто, Лє Корбюзьє, Л. Кана узгоджувало зміни характеру природного освітлення з ритмами життєдіяльності людини [12].

«Атрактивне» архітектурне середовище породжує в людині відчуття прихильності, симпатії, любові. Вона відчуває емоційний зв'язок з довкіллям, про що свідчить бажання повертатися у певне місце і довше знаходитися там. Довкілля, що має протилежні властивості, навпаки, сприймається людиною з відразою. Воно на психологічному рівні відштовхує її. Географ І-Фу Туан, який досліджував переживання людиною «сенсу місця», запропонував ввести у науковий лексикон терміни топофілія – прихильне ставлення людини до місця, і топофобія – бажання уникати контакту з деякими місцями [14]. Це глибоко інтимні переживання, пов'язані з персональною історією кожної особистості. Тому неможливо виділити якісь об'єктивні якості, які б дозволяли однозначно описати «атрактивне» архітектурне середовище. Проте, вірогідно, будь-яке середовище, що несе явно виражені архетипічні ознаки може бути віднесеним до цієї категорії. Наприклад, К. Норберг-Шульц запропонував на основі співставлення фрагментів штучного довкілля з типами «природних місць»

виділяти романтичні, космічні, класичні і складні пейзажі [13]. Як наслідок, для вихідця з певної природно-кліматичної зони атрактивним буде архітектурне середовище відповідно типу. За аналогією можна припустити, що оточення з вираженими етнічними ознаками буде приваблювати людину відповідної національності.

Головною феноменологічною ознакою «атрактивного» архітектурного середовища є уявлення людини про важливі для неї риси довкілля, підпорядкованою морфологічною ознакою є будова останнього. Прикладом сучасного архітектурного середовища, що акумулює в собі архетипічні риси, близькі мешканцям Скандинавського півострова, може бути Національний оперний театр в м. Осло, Норвегія, запроектований у 2000 р. норвезьким архітектурним бюро Snoehetta і зведений у 2004-2008 рр.

«Адресне» архітектурне середовище відповідає уявленням певного суспільства про міру задоволення потреб його представників. Такі уявлення фіксуються в традиційних формах організації довкілля і підтримуються звичаями його використання. Штучне довкілля цього типу, так би мовити, матеріалізує соціальну структуру суспільства і демонструє відносини між представниками різних верств населення.

Головною феноменологічною ознакою «адресного» архітектурного середовища є уявлення про місце кожної людини серед інших представників соціуму, підпорядкованою семантичною ознакою є потенціал довкілля, тобто сукупність ресурсів, які можуть бути «розділеними» між усіма зацікавленими особами. До цієї категорії можуть бути віднесеними типи довкілля, призначені для соціальних груп зі специфічними потребами, або середовища, що мають узгоджувати полярні потреби різних осіб. Прикладом подібного середовища може бути Молодіжний центр Youth Factory в м. Мериде, Іспанія, розроблений архітекторами з мадридської студії Selgascano Architects, 2006-2012 рр.

Загальною ознакою розглянутих феноменологічних типів архітектурного середовища є здатність штучного довкілля збуджувати в людині очікувані почуття.

«Канонічне» архітектурне середовище організується за встановленими нормами і правилами побудови художнього твору, властивими певному періоду мистецтва. Таке середовище характеризується ретельним підбором засобів виявлення тектоніки. Воно має виважену систему пропорцій, метро-ритмічних залежностей, масштабного ладу. Його колористичне рішення підкоряється сталим закономірностям гармонічного поєднання кольорів. Усі засоби структурної організації, гармонізації форми та досягнення емоційної виразності такого середовища узгоджуються між собою і поєднуються в стрункy

композиційну систему. В цілому можна сказати, що довкілля цього типу слугує зразком витонченого смаку, сформованого в межах певної культури.

Домінуючою семантичною ознакою такого середовища є потенціал – сукупність художніх засобів, спрямовані на виховання почуття прекрасного в особистості. Підпорядкованою праксеологічною ознакою виступають концепції – прояви творчого стремління, які стимулює таке довкілля. До прикладів «канонічного» архітектурного середовища може бути віднесений комплекс «Абраксас» в м. Монпельє, побудований за проектом архітектора Р. Бофілла і творчого об'єднання Тальєр де Аркітектура в 1984-1989 рр.

«Тематичне» архітектурне середовище виражає світогляд і переконання носіїв певної культури. Таке довкілля фіксує ознаки становлення світосприйняття суспільства в цілому чи окремої громади, тим самим створюючи артефакти, що документально засвідчують історію еволюції свідомості людства. Серед ідей, які найчастіше матеріалізують середовищні об'єкти, дослідники називають уявлення про світобудову, про державний устрій, про організацію дому, про людину та результати її діяльності [2, 5, 6, 8].

Головною семантичною ознакою такого середовища є перетворення – видозміни оточення у часі, підпорядкованою феноменологічною – враження, які переживає людина при взаємодії з довкіллям. Прикладом подібного середовища може слугувати Сад космічних припущень, який у 1989 р. почали будувати Ч. Дженкс з дружиною у власному маєтку в Шотландії.

«Колажне» архітектурне середовище покликане накопичувати і транслювати суспільний досвід. Таке довкілля слугує засобом комунікації між поколіннями, способом підтримання зв'язку між минулим, сучасним і майбутнім. Його місія полягає у створенні умов поступального розвитку людського оточення, в процесі якого перехід до нових форм суспільної взаємодії здійснюється із збереженням попередніх здобутків.

Стрижневою семантичною ознакою такого середовища є його перетворення – видозміни у часі, залежною праксеологічною – програми, які узгоджують між собою окремі стадії еволюційного розвитку довкілля. До архітектурного середовища «колажного» типу можуть бути віднесені усі фрагменти оточення, що формуються за принципом палімпсесту, тобто одночасно нагадують історію певного місця, демонструють його нинішнє життя і проявляють прикмети наступних модифікацій. Як приклад можна навести будівлю Рейхстагу в м. Берліні, Німеччина, у 1992-99 рр. реконструйовану архітектором Н. Фостером.

«Зрозуміле» архітектурне середовище певним чином організовує міжособові відносини між членами суспільства. Воно слугує засобом комунікації між представниками соціальних груп, що розуміють відповідну

«мову» середовищних символів, тобто можуть дешифрувати повідомлення, закодовані елементами штучного довкілля. Характеризуючи середовищні утворення, що належать до цього типу, Ч. Дженкс назвав три види знаків, в ролі яких можуть виступати елементи архітектурного середовища: індексні (форма закріплена за функціональним типом), іконічні (форма наочно пояснює призначення), символічні (форма виражає умовні значення) [2] і описав четвертий – знаки, які можуть бути названими асоціативними (форми передбачають різноманітні інтерпретації) [1].

Головною семантичною ознакою такого середовища є потенціал – сутнісні змісти довкілля, підпорядкованою феноменологічною – уявлення людини про можливі способи тлумачення цих змістів. Протягом віків посвідчені ховали таємні знання, лишаючи їх на видноті у вигляді незрозумілих іншим символів. Наочно подібний підхід демонструє культурно-готельно-спортивний комплекс, спроектований датськими архітектурними компаніями Bjarke Ingels Group і Julien De Smedt для всесвітньої виставки World Expo 2010 в м. Шанхаї.

Спільною рисою охарактеризованих семантичних типів архітектурного середовища є спроможність штучного довкілля акумулювати знання, втілювати певні ідеї, виражати значимі для суспільства цінності і, як наслідок, слугувати засобом комунікації між людьми.

«Евристичне» архітектурне середовище відрізняє пошук інноваційних форм взаємодії людини з її безпосереднім оточенням, свідома авторська позиція, яскраво виражений творчий підхід до розв’язання існуючих проблем. Воно створює умови для переосмислення людиною своєї фізичної і духовної орієнтації, допомагає їй рухатися шляхом самовдосконалення.

Провідною праксеологічною ознакою такого середовища стає наявність концепції автора, підпорядкованою семантичною – використання потенціалу довкілля. Мета його проектування полягає у віднайдені невідомих досі способах розкриття прихованих можливостей оточення людини. До переліку середовищних утворень такого типу можуть бути віднесені пропозиції, які містять ідеальні, утопічні, футуристичні проекти. Прикладом втіленого в життя «евристичного» архітектурного середовища може бути 9-ти квартирний «житловий будинок зворотної долі», зведений в м. Токіо, Японія, архітектори Сусаку Аракавой і Мадлен Джинс (2002-2005 рр.).

«Технологічне» архітектурне середовище створюється для раціональної організації складних функціональних процесів. Потреба у такому середовищі виникає в максимально детермінованих ситуаціях. До «технологічного» середовища висувається докладний перелік вимог, з суворо окресленими межами коливання показників прийнятності архітектурно-планувальних

рішень. Основною рисою подібного довкілля стає відповідність параметрам конкретних функціональних процесів.

Стрижневою праксеологічною ознакою такого середовища є концепції цілеспрямованої діяльності людини, а залежною морфологічною – будова довкілля, яке має забезпечити умови, необхідні для здійснення цієї діяльності. Середовище цього типу формується на об'єктах військового призначення, на деяких промислових підприємствах, в лікувальних та петенціарних закладах. Приклад «технологічного» архітектурного середовища може продемонструвати Сміттєспалювальний завод Maishima Incineration Plant в м. Осака, Японія, побудований за проектом Ф. Хундертвассера в 1997-2000 рр.

«Регламентоване» архітектурне середовище спрямоване на організацію діяльності людини у часі. Таке довкілля визначає послідовність стадій різних видів діяльності, задає певний ритм перебігу функціональних процесів і, таким чином, неначе матеріалізує часову структуру архітектурного середовища.

Стрижневою праксеологічною ознакою такого середовища є програми, які узгоджують між собою окремі стадії процесів життєдіяльності людини, залежною семантичною – перетворення довкілля, тобто його видозміни у часі. «Регламентоване» архітектурне середовище, як правило, формується в музеях, що зумовлюється характером формування експозиції. Зокрема, за такою схемою побудований Музей «Кришталеві світи Сваровскі», м. Ваттенсе, Австрія, автор ідеї – художник А. Хедлер, 1995 р.

«Спеціалізованим» можна назвати архітектурне середовище, призначене для цілеспрямованого використання. Таке довкілля створюється з метою ефективної організації діяльності людини у просторі. Його відмітною особливістю є закріплення за конкретними ділянками середовища незмінних видів діяльності. «Спеціалізоване» архітектурне середовище відрізняється від багатофункціонального чітко виділеними контурами функціональних зон та наявністю локалізованих у просторі зв'язків між ними. Різні за призначенням фрагменти довкілля мають відмінні зовнішні прояви.

Головною праксеологічною ознакою такого середовища є програми, які узгоджують між собою окремі місця локалізації процесів життєдіяльності людини, підпорядкованою семантичною – конфігурація, тобто зовнішній вигляд цих місць. Як приклад «спеціалізованого» архітектурного середовища можна згадати Студентське містечко на 143 особи в м. Парижі, запроектоване LAN Architecture і зведене в 2011 р.

Загальною ознакою наведених праксеологічних типів архітектурного середовища є підкреслена увага до створення умов для цілеспрямованої свідомої діяльності людини.

Підводячи підсумки, слід зазначити, що в цьому дослідженні запропонована методика систематизації даних про архітектурне середовище, основана на поєднанні і узгодженні між собою різнохарактерних властивостей штучного довкілля. На основі розробленої методики складена типологія архітектурного середовища, яка об'єднала в єдину цілісність шістнадцять типів середовищних утворень, що отримали умовні назви: «приємне», «безпечне», «корисне», «зручне», «емотивне», «акцентоване», «атрактивне», «адресне», «канонічне», «тематичне», «колажне», «зрозуміле», «евристичне», «технологічне», «регламентоване», «спеціалізоване». Кожний тип середовищних утворень описаний шляхом виділення його іманентних і контактних властивостей. З метою ілюстрації характерних особливостей названих типів довкілля підібрані приклади середовищних утворень, запроектованих видатними архітекторами сучасності, які часто на інтуїтивному рівні відчувають суспільний запит і втілюють його у вигляді завершених фрагментів штучного довкілля.

Можливість застосування наведеної методики для аналізу реальних архітектурних об'єктів дає підстави сподіватися на те, що виділені типи охоплюють множину існуючих і потенційно можливих середовищних утворень. Їх систематизація за різноманітними, проте взаємоузгодженими ознаками надає запропонованій системі типологізації архітектурного середовища повноти і цілісності, гнучкості і відкритості для подальшого розвитку. Розроблена типологія може бути використана у проектній практиці як засіб діагностики наявного стану, інструмент виявлення невідповідностей та знаряддя прогнозування бажаних змін середовищних утворень, а також утворити основу для розробки теорії гармонізації архітектурного середовища.

Література

1. Дженкс Ч. Новая парадигма в архитектуре / Пер. с англ.. А. Ложкина, С. Ситара // Проект international. – 2003. – №5.– Электронный ресурс. – Режим доступа: http://a3d.ru/architecture/stat/155.
2. Дженкс Ч. Язык архитектуры постмодернизма / Пер. с англ. А. В. Рябушина, М. В. Уваровой; по ред. А. В. Рябушина, В. Л. Хайта. – М.: Стройиздат, 1985. – 136 с.
3. Дэй К. Места, где обитает душа (архитектура и среда как лечебное средство) / Пер. с англ. В. Л. Глазычева. – М.: Изд-во "Ладья", 2000 – 280 с.
4. Изард К. Е. Эмоции человека / Кэррол Е. Изард; [пер. с англ.; ред. Л. Я. Гозмана, М. С. Егоровой]. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 439 с., ил.
5. Иконников А. В. Художественный язык архитектуры. – М.: Искусство, 1985. – 175 с.

6. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве / Пер. с англ. В. Л. Глазычева; Под ред. А. В. Иконникова. – М.: Стройиздат, 1986.– 264 с.
7. Лимонад М. Ю., Цыганов А. Н. Живые поля архитектуры / Международная академия энергоинформационных наук. – Обнинск: Титул,1997. – 204 с.
8. Методика художественного конструирования. Дизайн-программа. – М.: ВНИИТЭ, 1987. – 172 с.
9. Саваренская Т. Ф. Западноевропейское градостроительство XVII-XIX веков: Эстетические и теоретические предпосылки.– М.: Стройиздат, 1987. – 191 с.
10. Филин В. А. Видеоэкология. – М.: МЦ «Видеоэкология», 1997. – 320 с.
11. Шебек Н. М. Вихідні положення побудови типології архітектурного середовища / Н. М. Шебек // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М.М. Дьомін. – К., КНУБА, 2012. – Вип. 31. – С. 108-118.
12. Шебек Н. М. Природні передумови гармонізації архітектурного середовища / Н. М. Шебек // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М.М. Дьомін. – К., КНУБА, 2011. – Вип. 27. – С. 140-151.
13. Шебек Н. М. Архітектурне середовище: досвід типологічних досліджень / Н. М. Шебек // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: Наук.-техн. збірник / Відпов. ред. М.М. Дьомін. – К., КНУБА, 2012. – Вип. 30. – С. 62-73.
14. Norberg-Schulz Chr. Genius loci: paysage, ambiance, architecture. – Sprimont: Mardaga, 1997. – 213 p.
15. Tuan Yi-Fu. Topophilia: a study of environmental perception, attitudes, and values. – Englewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1974. – 248 p.

Аннотация

Представлена общая схема построения типологии архитектурной среды как основы ее гармонизации. Охарактеризованы базовые типы средовых образований.

Ключевые слова: архитектурная среда, тип, типология, гармонизации.

Annotation

The general construction chart of architectural environment typology as bases of his harmonization is represented. The base types of environmental objects are described.

Keywords: architectural environment, type, typology, harmonization.